

Amerikos lietuvių taryba ir „Draugas“ Lietuvos laisvės sargyboje

Pranas Jurkus

ALT Centro valdybos vicepirmininkas

Amerikos lietuvių taryba, sveikindama „Draugo“ leidėjus ir bendradarbius 100-metinio jubiliejaus proga, su didžiuliu pasitenkinimu pripažįsta, kad mūsų organizacijų kūrybingas bendradarbiavimas davė nuostabių vaisių – mūsų darbai be jokios abejonės prisidėjo prie nepriklausomybės atstatymo Lietuvoje ir Lietuvos suklestėjimo.

ALT ir „Draugo“ ryšiai buvo tiesioginiai ir be galo stiprūs – juk ALT vienas iš iniciatorių ir kūrėjų bei ilgametis centro valdybos pirmininkas buvo kaip tik „Draugo“ redaktorius Leonardas Šimutis. Keletą dešimtmečių jis derino ALT ir „Draugo“ vadovo pareigas. Šios pareigos ne tik nesikirto, bet atvirkščiai – viena kitai padėjo, nes abiejų šių organizacijų tikslai buvo tie patys – Lietuvos lais-

▲ Amerikos lietuvių tarybos suvažiavimo dalyviai. 2004 m.

vė ir nepriklausomybė, lietuviybės išlaikymas, lietuvių švietimas, lietuvių tautos gerovė. „Draugas“ ir ALT bendromis jėgomis gynė Lietuvos laisvės bylą.

O „Draugo“ dienraštyje atspausdintų ALT vadovų ir eilinių narių straipsnių, reklamų, atsišaukimų, komentarų tikriausiai galima būtų priskaičiuoti tūkstančius. Verta paminėti ir vyr. redaktorės Danutės Bindokienės taiklius komentarus, siekiant bendro ALT ir LB darbo.

Šiandien ALT ir „Draugo“ ryšiai vėlgi yra tampriai persipynę – ALT centro valdybos pirmininkas yra ir „Draugo“ leidėjų tarybos vadovas.

Leiskite nors trumpai grįžti į ALT istoriją. 1940 m. birželio mėn. 15 d. bolševikams okupavus Lietuvą JAV lietuviai jautriai į tai reagavo, ėmėsi organizuoti ginti Lietuvos reikalus: skatinti JAV nepripažinti (pagal tarptautinėje teisėje galiojantį principą) Lietuvos okupacijos bei jos inkorporavimo į Sovietų sąjungą. Buvo daug svarstymų ir bandymų, bet galų gale prieita vienos nuomonės – steigti Amerikos lietuvių tarybą (ALT). Ir nuo tada (1941 m.) ALT savo uždavinį tęsė iki Lietuvos Nepriklausomybės atstatymo 1990 m. kovo 11 d., bet ir toliau nepaliovė budėti Lietuvos laisvės bei krašto saugumo sargyboje. Vieni iš didžiausių ALT pradininkų ir veikėjų buvo trijų lietuviškų laikraščių redaktoriai: Leonardas Šimutis, Pijus Grigaitis ir Mykolas Vaidyla bei Amerikos politikoje jau žinomas veikėjas Antanas Olis, atstovavęs Amerikos lietuvių tautinei sąjungai. Verta paminėti ir kitus ALT Centro valdybos buvusius pirmininkus: Eugenijų Bartkų, Teodorą Blinstrubą, Kazį Bobelį, Grožvydą Lazauską, Joną Račkauską, Antaną Rudį, Kazį Šidlauską ir Joną Valaitį ir dabartinį ALT Centro valdybos pirmininką adv. Saulių Kuprį.

Apie pirmąjį Amerikos lietuvių tarybos veiklos etapą „30 metų Lietuvos laisvės kovoje“ – veiklą ir veikėjus yra smulkiai ir plačiai aprašyta Leonardo Šimučio 1971-ųjų metų jubiliejiniame leidinyje „Amerikos Lietuvių Taryba“. Šioje knygoje yra randama daug ALT veiklos momentų: Lietuvos tragedijos preliudija, JAV valdžios reakcija – pasmerkimas Lietuvos pagrobimo, lietuvių delegacijų vizitai Baltuosiuose rūmuose, Washingtone.

Antrajame etape (1970-1990) ALT veikla nepasikeitė. Lietuvos vadavimo veikla tik suaktyvėjo, jau buvo matyti Sovietų sąjungos komunistinio režimo puvėsiai – „šaltasis karas“ ją silpnino. ALT atstovai nesiliovė lankęsi pas senatorius, kongresmenus, ragino juos ir spaudė nepaliamajam judinti Rytų politiką ir kelti klausimą dėl Lietuvos bei visų trijų Pabaltijo valstybių neteisėtos okupacijos.

50 metų Amerikos lietuvių taryba gynė ir kovojo už Lietuvos Nepriklausomybę. Po 1990-ųjų kilo kiti painūs uždaviniai – įtvirtinti nepriklausomybę,

▲ ALT valdyba: (iš kairės) Algis Kazlauskas, pirm. Saulius Kuprys, Evelina Oželienė, Matilda Marcinkienė, Jonas Krutulis, Jeronimas Gaizutis, Pranas Jurkus, Salomėja Daulienė, Casey Oksas

užtikrinti Lietuvos saugumą. ALT pasiryžo siekti Lietuvai gerovės ir budėti jos laisvės tarnyboje. Laikas pakeitė tik metodus ir būdą tai kovai tęsti. Centrinę valdybą, kuriai sėkmingai keletą metų vadovavo dr. Jonas Račkauskas, perėmė advokatas Saulius Kuprys. Naujai suformuota Centro valdyba nedelsiant nustatė naujas veiklos gaires.

Šia tema buvo plačiau pasisakyta ir diskutuota ALT 61-ajame metiniame suvažiavime 2001 metais Chicagoje. Prieita sprendimo, kad Amerikos lietuvių taryba yra vis dar reikalinga ginti lietuvių ir Lietuvos Respublikos interesus JAV Kongrese, kitose valdžios struktūrose. Numatyta keisti veiklos pobūdį, dirbti kartu su Lietuvių Bendruomene (LB), kurios Politinių reikalų taryba irgi darbuojasi toje pačioje srityje, įtraukti jaunimą ir naujai į Ameriką atvykusiuosius, apjungti ne vien tik politines organizacijas, bet ir kitas organizuotas grupes, siekiančias to paties tikslo.

Verta prisiminti, kad 1944 metais Amerikos lietuvių tarybos iniciatyva buvo įkurtas BALF – Bendrasis Amerikos lietuvių fondas. Ši labdaros organi-

zacija be politinių reikalų rūpinosi švietimo ir šalpos reikalais, teikė pagalbą lietuviams tremtiniams Europoje. Atvykusiems lietuviams į Ameriką – tuometiniams emigrantams – padėjo rūpintis darbo ir buto garantijomis. Po Stalino mirties aplinkiniais būdais BALF stengėsi siuntiniais sušelpiti ištremtuosius į Sibirą lietuvius.

Lietuvai ir kitoms Pabaltijo valstybėms pasiryžus tapti NATO narėmis ALT kreipėsi į latvių ir estų veikėjus bendromis jėgomis tą reikalą pagreitinti veikiant per JAV senatorius ir kongresmenus. 2000 metais spontaniškai susikūrusi Baltų koalicija, Midwest Baltic Coalition (MBC), suvienijo trijų Baltijos kraštų – Estijos, Latvijos ir Lietuvos įvairių organizacijų atstovus rūpintis Baltijos valstybių priėmimu į NATO. Tai buvo vieninga, stipri, efektinga akcija. Kai JAV Kongresas pravedė karinės pagalbos pakeitimą (Amendment 397 or HR 4811), kuriuo buvo nutraukta pagalba Baltijos kraštams, MBC pasiuntė Kongreso atstovams aštrius protesto laiškus. Rezultatas – Kongreso nutarimas buvo pakeistas. Neišmatuojamas nuopelnas tenka ALT, MBC, JBANC, LSA (Lietuvių susivienijimas Amerikoje) ir kitoms organizacijoms, kad Baltijos valstybės tapo Šiaurės Atlanto Pakto (NATO) narėmis.

JBANC – Bendras Amerikos baltų komitetas (Joint Baltic American National Committee, Inc.), paprastai tariant yra Amerikos lietuvių tarybos atstovybė Washingtone. Organizacija buvo sukurta 1961 metais, kad padėtų siekti nepriklausomybės, demokratijos ir žmogaus teisių baltų kraštuose. JBANC įsi-steigė ir yra išlaikomas bendromis Amerikos lietuvių tarybos, Amerikos latvių bendrijos ir Amerikos estų tarybos pastangomis. JBANC veikia kaip ryšininkas tarp Amerikos baltų bendruomenių, Kongreso ir Baltųjų rūmų.

Žvelgiant tik į praėjusių kelerių metų veiklą reikia paminėti daugybę ALT svarbių žygių ir darbų: Washingtone JBANC surengta konferencija „Nafta ir kraujas“, kurioje buvo kalbama apie Baltijos šalių energetikos padėtį, nacionalinį saugumą, komunizmo nusikaltimų dokumentus ir demokratijos vystymąsi dabartinėje Rusijoje. Konferencijoje dalyvavo Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus, JAV senatorius Richard Lugar, kitų organizacijų ir tautybių aukšti pareigūnai.

2007 m. birželio 12 d. JAV sostinėje buvo atidengtas paminklas komunizmo aukoms atminti. Iškilmėse dalyvavo prez. George W. Bush, sąžinės kaliniai prel. Alfonsas Svarinskas, ses. Nijolė Sadūnaitė, žmogaus teisių gynėja Elena Bonner. Pokylio metu paminklo statymo komiteto pirmininkas dr. Lee Edwards viešai padėkojo Jungtiniam baltų nacionaliniam komitetui sakydamas, „kad be JBANC talkos kažin ar paminklas būtų tapęs realybe“.

Tuo ALT planai ir projektai nesibaigia. Komunizmo aukų paminklo fondas yra numatęs paminėti sukaktį. Buvo kreiptasi į ALT valdybos pirmininką Saulių Kuprį kviečiant prisidėti prie kito projekto: „The Global Virtual Museum on Communism“. Iš tikrųjų tai būtų pirmas tokios apimties muziejus, kuris parodytų komunizmo veidą mokslinėje ir praktinėje šviesoje. O kiek dar kitų svarbių temų laukia savo eilės.

Visa ši ALT veikla buvo įmanoma tik nuolat bendradarbiaujant su spauda, o labiausiai – su ištikimu pagalbiniu – „Draugo“ dienraščiu, kuris buvo ALT projektų ir darbų skelbėjas ir idėjų platintojas.

Šimtas metų kruopštaus darbo ir daugelio kartų pasišventimo lietuviškos spaudos misijai yra kažkas nepaprasta! Linkime dar ir kito šimto metų! Naujajai redaktorei Daliai Cidzikaitei, atnaujinusiai dienraštį, pritaikiusiai jį prie naujų sąlygų, visam redakcijos kolektyvui, administracijai linkime ištvėmės ir tolesnio pasišventimo šiam svarbiam darbui.